Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 5

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google Scholar

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 412 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari 10
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon G'aybulla o'g'li

Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari 16
Akbarov Bekmurod Miryakubovich

Qoraqalpog'iston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi 22
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich

Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy 28
Tulagan Tukhtaraliev, G'aniev Muhammadjon Xalilovich

Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish 31
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi

O'zbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida 34
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li

Oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (O'zbekiston misolida) 40
Egamov Sevinchbek Maxsud o'g'li

Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export 46
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiloy Mamasoliyevna

O'zbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari 49
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yo'llari 54
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi 57
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich

Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari 61
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdig'ani qizi

Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari 68
Uralov Olimjon Mahammadjonovich

Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi ko'rsatkichlari dinamikasini tahlil qilish 72
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich

Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar 77
A. I. Raxmatov

Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана 83
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи

Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili 88
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li

Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili 94
R. I. Pardayev

Katta hajmga ega bo'lgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri 101
Raxmanova Xuriniso Egamovna

Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati 104
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna

Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash 110
Nilufar Sharipova

Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati 114
Karimov Shamsiddin Akram o'g'li

Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari 122
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi

Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari 127
Davronbek Sharibjonovich Raximov

Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili 133
Aminov Farrux Farxadovich

Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari 138
G. J. Jumayeva

Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari 141
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliini boshqarishdagi muammolar 146
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna

Aholi daromodlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari 149
Xakimov Zohid Norbo'tayevich

Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish 158
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li

Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash 164
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna

Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана 168
Иноятова Камола Фуркатовна

Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni 172
X. X. Ikramov

Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari 176
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li

Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida) 182
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov

Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli 189
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich

Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari 193
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich

Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lim moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi 198
Boltaboev Murodbek Aybekovich

Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi 203
X. I. Boyev

Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi 207
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi

Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak 216
Farhod Bagibekovich Xalimbetov

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan
soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili 220
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna

Автомобильная промышленности развитых стран: становление,
развитие, пути совершенствования 227
Назарова Раъно Рустамовна, Абдухамидова Мафтуна Турсуналт кизи

Влияние цифровизации на внешнеэкономическую деятельность 232
Шермаматова Ирода Ойбековна, Тиллаев Хуршиджон Сулаймон ўғли

ИИ в банковском бизнесе: ключ к конкурентной привлекательности 238
Фаттахова Муниса Абдухамитовна

Tijorat banklari kapitalining iqtisodiy mazmuni va uning tarkibi 243
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li

Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг 248
Розоков Мухаммадазиз Мансурович

Factoring Operations in Banks 253
Boykabilova Iroda, Davronova Dilnoza Damirovna

Moliyaviy sektordagi aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ strategiyasini shakllantirishda risklarni bartaraf etish 257
Jaxongirov Rustam Jaxongirovich, Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich

O'zbekistonning jozibador investitsiya muhitini yaratishda huquqiy asoslarni yanada takomillashtirishning ilmiy va amaliy zaruriyati 264
Oybek Elmuratov

Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarning boshqarish tizimini takomillashtirish 268
Uzakova Umida Ruzievna

Tashkent Economy – Locomotive of the Country's Economy 274
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamadovich

O'zbekiston Respublikasida ishbilarmonlik turizmining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomilashtirish yo'llari 278
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna

Mintaqalar iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda investitsiyalardan samarali foydalanish mezonlari va ularni hisoblash usullari 284
Norqobilov Nusrat Norsaitovich

Marketing strategiyasi: raqobatchilik sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning rivojlantirilishi 288
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna

Mahalliy budjetlar mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashning eng asosiy istiqbolli yo'nalishi 295
S. Y. Ismoilova

Atrof-muhitga zararsiz, tabiiy tarkibli korroziya ingibitorlari turlarini tahlil qilish 300
Qurbonova Firuza Solexovna

Oliy ta'lim muassasalarida xarajatlar smetalari ijrosi hisobini yuritish tartibi 306
AbdulAziz Norqo'chqorov Ziyadullayevich

Tijorat banklarining investitsion faoliyati samaradorligi va uni rivojlantirish yo'llari 312
Olimova Nodira Xamrakulovna

Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish 324
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li

Qurilish-pudrat tashkilotlarida auditorlik tekshiruvida faoliyat uzluksizligini baholash 331
Tulovov Erkinjon To'lqin o'g'li

Основные направления развития инвестиционной деятельности предприятий 335
Махкамова Надира Саидмуратовна

Milliy statistika axborot tizimlarining funksional jihatlari va o'ziga xos xususiyatlarining tahlili 340
Otajonova Gulhayo Maqsud qizi

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini boshqarish axborot tizimini modellashtirish 345
Xudoyorov Laziz Niyozovich, Ergashova Nargiza Boboxonovna

Mamlakatimzda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari 351
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich

Iqtisodiy rivojlanish sharoitida investitsiya loyihalarini jalb qilingan mablag'lar orqali moliyalashtirishning zarurligi 357
Amonova Dilafro'z O'tkurovna

To'lov tashkilotlarini tashkil etishda xatarlarni boshqarish 362
Axmedov Miraziz Alisherovich

Korxonada inson kapitalini rivojlantirish tizimi va konsepsiyasini takomillashtirish imkoniyatlari 367
Hamrokulov M. O.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi 375
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich

Bank tizimida marketing faoliyati orqali yangi innovatsion xizmatlarni joriy etishning zamonaviy holati 379
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich

Экономическая сущность инновационной деятельности в банковском секторе 388
Шадиева Дилдора Хамидовна

Yengil sanoat taraqqiyotining xitoy tajribasi va undan oʻzbekistonda foydalanish imkoniyatlari 392
Jumaniyazova Feruza Rajabovna

Tut parvonasi zararkunandasining biologik tarqalishi va zararini oldini olish choralari 402
Oybek Toshtemirovich Karimov

Ijtimoiy adolat va ayollar huquqlari: kasbiy kamsitish 406
Iminova Nargizaxon Akramovna

IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING ZARURLIGI VA IQTISODIY-HUQUQIY MAQOMI

Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich
TDIU Innovatsion menejment" kafedrasi dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi muhimligi, "Kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi" tushunchasining mazmunini tizimli tarzda tushunish keltirilgan.

Kalit so'zlar: Kichik sanoat zonalari, iqtisodiy-huquqiy maqom, intellektual salohiyat, iqtisodiy resurslar, eksportbop mahsulotlar, kichik sanoat zonalari iqtisodiy salohiyati.

Abstract: This article provides a systematic understanding of the significance of the activities of small industrial zones and the significance of their economic and legal status in the conditions of economic modernization, as well as the content of the concept "Necessity of activity and economic and legal status." status of small industrial zones".

Key words: Small industrial zones, economic and legal status, intellectual potential, economic resources, export products, economic competence of small industrial zones.

Аннотация: В данной статье дано системное понимание значения деятельности малых промышленных зон и значения их экономико-правового статуса в условиях модернизации экономики, а также содержания понятия "Необходимость деятельности и экономико-правового статуса". статус малых промышленных зон".

Ключевые слова: Малые промышленные зоны, экономико-правовой статус, интеллектуальный потенциал, экономические ресурсы, экспортная продукция, экономическая компетентность малых промышленных зон.

KIRISH

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi muhim hisoblanadi. Kichik sanoat zonalari faoliyatini samarali tashkil etish va boshqarish – hududlarda va sanoatda shiddatli iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishga, ko'p ukladli iqtisodiyot, shu jumladan, institutsional asoslari, subyektlarda ishlab chiqarish infratuzilmasini shakllanishiga tovar, mehnat va kapitalning umumdavlat va hududiy bozorlari hamda infratuzilmaviy tizimlarni rivojlantirish, aholi bandligi, ijtimoiy himoya, kichik biznesni rivojlantirish, sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulot ishlab chiqarish faoliyatini qo'llab-quvvatlashga ijobiy turtki beradi. Shu sababdan ham, hozirgi kunda iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatini samarali boshqarishni takomillashtirishga qaratilgan tadqiqotlarga ehtiyoj yuqoridir.

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatining huquqiy maqomi juda muhim jarayon hisoblanadi. Mamlakatimizda KSZ faoliyatining shakllanishi va kelgusi taraqqiyoti uchun O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2014-yil 31-dekabrdagi 378-sonli "Kichik sanoat zonalarini barpo etish va ularning faoliyatini tashkil qilish tartibi to'g'risidagi Nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori bilan ilk qadam qo'yildi.

So'ngi yillarda mamlakatimizda kichik sanoat va erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etilishi shuningdek, ular faoliyatini tartibga soluvchi mustahkam normativ-huquqiy asosni shakllantirish, erkin iqtisodiy va kichik sanoat zonalarini rivojlantirishga xorijiy hamda mahalliy kapitalni jalb etish imkonini beradigan bojxona yengilliklari va soliq imtiyozlari yaratish borasida aniq maqsadga yo'naltirilgan ko'pgina ishlar amalga oshirildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2017-yil 10-avgustdagi 3194-sonli qaroriga muvofiq Toshkent viloyati, tumanlarda 17 ta kichik sanoat zonalari tashkil etildi. Qarorga ko'ra, kichik sanoat zonalari xududida joylashgan ko'chmas davlat mulkidan foydalanganlik uchun ijara to'lovi nol stavkasida belgilanadi va import uskunalar va butlovchi qismlar xaridiga yo'naltirish uchun O'zbekiston rekonstruksiya va rivojlanish fondidan 50 million AQSH dollari hajmdagi kredit liniyasini ochish ko'zda tutilgan. Buxoro viloyatida 20 ta kichik

sanoat zonalari tashkil etish uchun yer maydonlarini ajratish bo'yicha tanlov e'lon qilingan. Xuddi shunday mamlakatimizning boshqa viloyatlarida ham bo'sh maydonlarda va binolar o'rnida kichik sanoat zonalarini tashkil etishga katta e'tibor qaratilmoqda. Xususan, Toshkent shahrining Yunusobod, Sergeli va Yakkasaroy tumanlaridagi foydalanilmayotgan korxonalar negizida barpo etilgan kichik sanoat zonalar muvaffaqiyatli faoliyat yuritmoqda. Ularda kimyo, to'qimachilik, elektrotexnika mahsulotlari, mebel, qurilish materiallari, oziq-ovqat hamda boshqa yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqaruvchi 513 ta kichik korxonalar foliyat olib bormoqda. 2016-yilning o'zida ushbu korxonalar tomonidan 1,1 trln so'mlik mahsulotlar ishlab chiqarilgan, 140 million AQSH dollaridan ortiq qiymatdagi tovarlar eksport qilingan, 11 mingdan ortiq ish o'rinlari yaratilgan.

Prezidentimizning 2019-yil 21-iyundagi "Kichik sanoat zonalari faoliyatini muvofiqlashtirish va boshqarishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori asosida ularning ishtirokchilari uchun faoliyat yuritish sharoitlarini sifat jihatidan yaxshilash va mahsulotlarni sotishga ko'maklashish, investitsiyalar ko'lamini oshirish, shu asosda yangi turg'un ish o'rinlari tashkil etilishi va aholi daromadini ko'paytirish asosiy maqsad hisoblanadi. Bu borada kichik sanoat zonalari hamda erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini jadallashtirish, tadbirkorlarga imkoniyat va imtiyozlarni yanada ko'paytirish, ishlab chiqarish hajmini bir necha barobar oshirib, eksportga keng yo'l ochish kabilar muhim vazifalar hisoblanadi.

Bugungi kunda respublikamizda bo'sh yer uchastkalari va ishlab chiqarish maydonlarida tashkil etilgan KSZlarining soni, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi mutaxassislarining bergan ma'lumotlariga ko'ra [1], 298 taga yetgan, ularda umumiy qiymati 4.08 trln. so'mlik 1375 dan ziyod loyiha amalga oshirilmoqda. Yigirma to'qqiz mingdan ziyod yangi ish o'rinlari yaratilgan. Bu loyihalar asosan to'qimachilik, kimyo, elektrotexnika mahsulotlari, oziq-ovqat, mebel, qurilish materiallari va boshqa xaridorgir bo'lgan tayyor maxsulotlar ishlab chiqarish yo'lga qo'yilgan.

KSZ faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomini aniqlashda intellektual salohiyat, iqtisodiy resurslar hamda ushbu salohiyatdan amalda qanchalik foydalanilayotganligi, uning resurs salohiyatidan texnik-texnologik tomondan foydalanish imkoniyatlari va ularning hajmidan kelib chiqib, boshqa omillarning inobatga olinishi va turli dasturlar ishlab chiqilishi zaruriy shartlardan hisoblanadi. Zero, umume'tirof etilgan va amaliyotda o'z tasdig'ini topgan ishlanmalarni o'rganish va tatbiq etish, ularning mazmun-mohiyatini chuqur anglab yetgan holda amalga oshirish hududlarning kompleks ravishda rivojlantirilishi uchun ishlab chiqilayotgan KSZni rivojlantirish dasturlari va konsepsiyalarining samarali natija berishini ta'minlaydi.

KSZ faoliyatini shakllantirish va boshqarish tizimi o'ziga xos murakkab jarayon bo'lib, u KSZ tarkibidagi rezidentlar (xo'jalik yurituvchi subyektlar, nodavlat notijorat tashkilotlari, o'z-o'zini boshqarish organlari, turli institutlar)ni yagona maqsad sari birlashtirish bilan bir qatorda, ularning manfaatlarini ham inobatga olishi talab etiladi.

"Kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi" tushunchasining mazmunini tizimli tarzda tushunishning quyidagi jihatlarini ajratib ko'rsatish lozim:

a) KSZ maqsadlari. Kichik sanoat zonalari faoliyatini yaxshilash va boshqarish samaradorligini yanada rivojlantirish, zona a'zolari uchun faoliyat olib borishda yanada qo'layliklar yaratish hamda asosiysi ishlab chiqargan mahsulotlarni samarali sotishga yordamlashish, kapital kirib kelishini tezlashtirish, avvalambor bo'sh turgan, faoliyat olib bormayotgan yer maydonlari o'rnida tashkil etilayotgan eksportbop mahsulotlarni ishlab chiqarish bo'yicha yangi ishlab chiqarishlarning joriy qilinishini jadallashtirish, ushbu asosda yangi doimiy ish o'rinlari barpo etilishini ta'minlash va aholi real daromadini oshirib borish;

b) KSZ iqtisodiy salohiyati. KSZ rezidentlari investitsion imkoniyatlarining investitsion loyihalar ijrosini ta'minlash maqsadida to'liq safarbar etilishi;

d) tahlil obyekti va birligi sifatida KSZning asosiy xususiyatlari va belgilari quyidagilardir:

1. Davlatga tegishlilik va u bilan to'g'ridan to'g'ri bog'liqlik, KSZning davlatga nisbatan ikkilamchi ahamiyati.

2. Alohidalilik – davlat tomonidan belgilangan chegaralar va obyektni mamlakat hududining qolgan qismidan qat'iy chegaralash.

3. Institutsional infratuzilmaning mavjudligi, chunki ularning yo'qligi obyekt va qolgan iqtisodiy kompleks o'rtasidagi farqlarning tasodifiy (o'z-o'zidan, stoxastik) xususiyatini ko'rsatishi mumkin.

4. Ma'lum bir mamlakatda amal qiladigan umumiy rejimdan farq qiluvchi, lekin mutlaqo istisno qilinmaydigan(o'ziga xos alohida turdagi) maxsus xuquqiy va ma'muriy rejim.

5. KSZ doirasida faoliyat yuritadigan muassasalar va xo‘jalik yurituvchi subyektlar o‘rtasidagi munosabatlarni, shuningdek tashqi iqtisodiy aloqalarni KSZ manfaati nuqtai-nazaridan tartibga solish;

e) KSZda eng yaxshi investitsiya loyihasini tanlashning mezonlari: yaratiladigan yangi ish o‘rinlari soni, raqobatbardosh, xaridorgir, eksportga yo‘naltirilgan va (yoki) import o‘rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishda texnologik izchil zanjirini tashkil etish orqali eng yaxshi investitsiya buyurtmanomasi;

f) Investitsiya loyihalarini KSZ hududida joylashtirishning asosiy mezonlari: Ma’muriy kengash tomonidan belgilanadigan tarmoq xususiyatiga muvofiq yangi ish joylarini tashkil qilish; sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarishni ko‘paytirish; chet el kapitalini qonun hujjatlarida belgilangan tartibda kiritish; arzon hamda qayta tiklanuvchi energiya resurslarini qo‘llagan holda, zamonaviy tejamkor texnologiyalarni joriy etish asosida import o‘rnini bosadigan yoki eksportga mo‘ljallangan mahsulot turlari, butlovchi buyumlar va materiallarni ishlab chiqarish bo‘yicha qo‘lay investitsiya loyihalarini amalga oshirish;

g) KSZlarni barpo etish va rivojlantirishda qo‘yidagi omillarni ajratib ko‘rsatish mumkin: dominant va ikkinchi darajali; ichki va tashqi; istiqbolli va joriy; ishlab chiqarish omillari, moddiy-texnika ta’minoti omillari, marketing omillari, kadrlar omili, moliyaviy omil, ilmiy-tadqiqot omili.

Ijtimoiy-iqtisodiy tizimlashtirish uslubiyoti qoidalari asosida kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomini tizimli tushunish va tadqiq etish asosidagi umumlashgan talqini “KSZ – doimiy tarzda o‘sib boruvchi ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlarni yanada to‘liqroq qondirish maqsadida KSZ ishtirokchilari investitsion imkoniyatlari va resurslaridan yanada samaraliroq foydalanish asosida tegishli davr mobaynida KSZ da ishlab chiqarishning hajmi va raqobatbardoshligining miqdoriy va sifat jihatidan oshishini ifoda etuvchi iqtisodiy kategoriya sifatidagi ifodasi” ekanligini ta’kidlashga imkon beradi.

Ta’rifdan ko‘rinib turibdiki, asosiy e’tibor ushbu obyektlarning mazmun qismiga qo‘yilmayapti. Universallik darajasi va o‘ziga xoslik o‘rtasidagi muvozanat, bir tomondan, keng ko‘lamli hodisalarni umumlashtirish hisobiga ta’minlanadi, boshqa tomondan esa unga ularning tavsifini rasmiylashtirish orqali erishiladi.

Mazkur talqin kichik sanoat zonalarini tashkil etish va samarali boshqarishdek iqtisodiy zaruriyatning ortishi va uning real ijrosi darajasi orasidagi har tomonlama iqtisodiy qarama-qarshilikning ortishi orqali ifodalanuvchi tabiatini to‘liq namoyon etadi.

Amaldagi qonunchilikka binoan, jumladan O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 9-martdagi 134-sonli “Kichik sanoat zonalari to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi Qarorida ta’kidlanganidek, kichik sanoat zonalarini tashkil etishda infratuzilma ta’minotining davlat tomonidan kafolatlanganligi ushbu sohaga investitsiya qiluvchi tadbirkorlik subyektlarini tegishli tanlov va maxsus shartlar asosida qo‘yishdek ma’suliyatli vazifani hal etishni talab etadi. Shu munosabat bilan dissertatsion tadqiqotimizda kichik sanoat zonalarida tadbirkorlik subyektlarini joylashtirishni tanlov asosida ularni amalga oshirishni korxonalarning maxsus infratuzilma xizmatlari ta’minoti jihatidan faoliyat yo‘nalishi va ixtisoslashuviga qarab investitsiya oldi baholash orqali takomillashtirish taklifi asoslangan va ushbu taklif O‘zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi tomonidan amaliyotga joriy qilingan (O‘zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligining 2021-yil 10-dekabrdagi 06/04-02-32/2671-son ma’lumotnomasi). Mazkur taklifning amaliyotga joriy etilishi natijasida 2021-yilning birinchi yarmida kichik sanoat zonalariga investorlarni jalb etish ko‘lamini 11 foizga oshirishga hamda ulardagi investitsion loyihalar samarali ijrosini ta’minlashga imkon bergan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, kichik sanoat zonalari faoliyatini shakllantirish va boshqarishning tarkibi, mazmuni, omillarini tizimli tushunish va tadqiq etishda ularga oid munosabatlar, tushunchalar, hususiyatlar hamda hossalarning o‘zaro bog‘liqligini ochib berishga imkon beradi. Bu bog‘liqlikni mantiqan qurilgan tizim ko‘rinishida ifoda etadi. Ushbu vazifa doirasida davlat tomonidan kichik sanoat zonalari faoliyatini boshqarish va tashkil etish samaradorligini yaxshilashning innovatsion yechim va yo‘llaridan foydalanish masalalarini ham tizimli tarzda o‘rganish kichik sanoat zonalari faoliyatini boshqarish amaliyotiga doir qonuniyatlar va hossalarni kengroq, chuqurroq tushunishga imkon beradi.

Qolaversa, davlatimiz tomonidan kichik sanoat zonalari faoliyatini tashkil etish va samarali boshqarish yo‘nalishidagi ishlar kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirishning nazariy jihatlari, ularning rivojlanishiga turtki bo‘luvchi omillar, ularning mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishdagi ahamiyati, o‘rni, hozirgi kundagi holati hamda zonalar samaradorligini baholashning monitoring ko‘rsatkichlari tadqiqining hozirgi kunda o‘ta dolzarb ahamiyat kasb etayotganligini ko‘rsatadi. Shuningdek, tadbirkorlarni kichik sanoat zonalari hududiga joylashtirishning ijtimoiy mezonlari, iqtisodiy mezonlari va ekologik mezonlari, kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirishning konseptual modeli, mintaqaning har tomonlama iqtisodiy rivojlanganlik darajasini o‘rganish va shulardan kelib chiqib kichik sanoat zonalarini toifalarga bo‘lish hamda rivojlanish yo‘llarini belgi-

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

lash, O'zbekistonda grinfild kichik sanoat zonalarini rivojlangan xorijiy davlatlar tajribasi asosida barpo etish, ularni rivojlantirishning davlat tomonidan moddiy tomondan qo'llab-quvvatlanishi mexanizmlari, barpo etishda esa davlat-xususiy sherikligidan foydalanish masalalarini o'rganish ham juda muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Dilmuradov A.N. Sanoat zonalarini rivojlantirish hududlarning innovatsion salohiyatini oshirishning muhim omili//O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi Sanoat zonalarini rivojlantirish boshqarmasi boshlig'ining ma'ruzasi. 2020-yil 17-dekabr https://mineconomy.uz/ru.
2. 7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" PF-60-son Farmoni.
3. M.K.Rashidov Mintaqa iqtisodiyotini erkin iqtisodiy zonalar faolligini ta'minlash asosida rivojlantirish. Iqtisod fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. Toshkent, 2021. 3-b.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.